

Beleid duurzaam beleggen

1. Missie van het pensioenfonds en visie op duurzaam beleggen

Pensioenfonds APF is *hét* pensioenfonds voor alle (oud-)medewerkers van AkzoNobel en Nouryon (waaronder tevens de hiervan afgesplitste ondernemingen Nobian en Salt Specialties worden verstaan) en draagt zorg voor de uitvoering van de pensioenregeling, zoals overeengekomen door sociale partners. Pensioenfonds APF wil een waardevast pensioen voor alle deelnemers realiseren.

Pensioenfonds APF belegt het pensioenvermogen van haar deelnemers op een zorgvuldige en duurzame wijze voor de lange termijn. Met uitbesteding worden de expertises van specialisten op het gebied van pensioenuitvoering, vermogensbeheer en pensioencommunicatie gebundeld tot een hoogwaardige, maatschappelijk verantwoorde en kostenbewuste dienstverlening aan deelnemers (visie). Door duurzaam lange termijn vermogensbeheer vertrouwen wij erop dat een waardevast pensioen wordt gerealiseerd.

De effecten van de keuzes die Pensioenfonds APF maakt, reikt verder dan alleen de financiële markten. Wij zien ontwikkelingen op het vlak van mens, maatschappij en milieu die een impact hebben op onze beleggingsportefeuille. Daarnaast realiseren wij ons en voelen daartoe een verantwoordelijkheid voor de impact van onze beleggingsportefeuille op mens, maatschappij en milieu. We hebben daartoe de volgende beleggingsovertuiging ('investment belief'): wij willen met duurzaam beleggen bijdragen aan een betere -meer duurzame- wereld.

Het beleid duurzaam beleggen (inclusief Betrokkenheidsbeleid) van Pensioenfonds APF is een integraal onderdeel van het beleggingsbeleid binnen alle beleggingscategorieën. Alle beleggingsmandaten worden beoordeeld binnen de vierhoek rendement, risico, duurzaamheid en kosten. Wij selecteren beleggingsfondsen en mandaten die passen bij de lange termijn-uitgangspunten van ons beleggingsbeleid, de Asset Liability- en Strategische Asset Allocatie-studies. Dit uit zich onder andere in de beleggingsdoelstellingen en benchmarks van de beleggingsfondsen en mandaten.

Duurzaam beleggen definiëren wij als een beleggingsaanpak die een beter risicorendementsprofiel oplevert en/of een meer duurzame wereld oplevert. Wij genereren als zodanig een brede waardecreatie, zowel in financiële zin als in de zin van een betere – meer duurzame – wereld.

2. Kerndoelstellingen van het beleid duurzaam beleggen

Het beleid duurzaam beleggen kent daarmee twee centrale doelstellingen:

- 1) Het genereren van een beter beleggingsresultaat (beter risicorendementsprofiel)
- 2) Het bijdragen aan een betere – meer duurzame - wereld, door:
 - a) het voorkomen en mitigeren van negatieve impact van de beleggingen op de wereld
 - b) het stimuleren van en beleggen met positieve duurzame impact op de wereld.

Pensioenfonds APF geeft hieraan vorm via verschillende instrumenten¹:

1. doelstelling 1: door het integreren van zogenoemde ESG factoren (milieu, sociaal en ondernemingsbestuur) binnen alle beleggingscategorieën.
2. doelstelling 2a: door proactief aandeelhouderschap (stemmen en engagement), uitsluitingen van bepaalde beleggingen binnen alle beleggingscategorieën, door reactief engagement bij beursgenoteerde ondernemingen.
3. doelstelling 2b: door te beleggen in de 'leaders' op ESG factoren en proactieve engagement gericht op het genereren van positieve impact op de zogenoemde Sustainable Development Goals (wereldwijd erkende doelstellingen voor duurzaamheid).

¹ Duurzaamheid in brede zin en duurzaam beleggen kent verschillende perspectieven. Daartoe worden in de praktijk verschillende termen gebruikt. Wij maken dat onderscheid in de implementatie van ons beleid ook. Alhoewel al deze factoren in thematiek kunnen overlappen is het perspectief anders.

- Waar het om het effect van duurzaamheid in brede zin op de beleggingsportefeuille gaat, als beleggingsrisico of -kans, spreken we over ESG factoren (van het Engelse "environmental, social, governance").
- Waar het om de (mogelijke) negatieve impact van de beleggingsportefeuille op de wereld gaat, spreken we over IMVB factoren.
- Waar het om de positieve impact van de beleggingsportefeuille op de wereld gaat, spreken we over SDG factoren.

Pensioenfonds APF onderschrijft convenanten en task forces die de belangrijkste ESG risico's onderkennen en in gezamenlijkheid aanpakken. Ook willen wij door het onderschrijven proactief kennis blijven opdoen over de ontwikkelingen op het gebied van duurzaam beleggen. Nieuwe initiatieven en ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord beleggen worden beoordeeld, met de centrale vraag of en op welke wijze, deze kunnen bijdragen aan onze doelstellingen. Pensioenfonds APF is ondertekenaar van de PRI.

Beleidsmatig ondersteunt Pensioenfonds APF duurzaamheid in brede zin. In de portefeuille kan wel actief gestuurd worden op specifieke SDG's of ESG factoren als die relevant en passend zijn voor de beleggingscategorie of sector. Deze kunnen wijzigen in de tijd. Deze factoren worden mede bepaald door periodiek de (vertegenwoordigers van) deelnemers van het pensioenfonds te consulteren.

Een belangrijke factor is klimaat, de 'Environment' in ESG. Pensioenfonds APF ziet klimaatverandering als een relevant en urgent thema om zowel vanuit maatschappelijk als risicorendementsperspectief op te sturen. Uit consultatie blijkt dat werkgevers en deelnemers dat ondersteunen.

Pensioenfonds APF heeft daarom de volgende klimaatovertuigingen vastgesteld:

- ▶ Pensioenfonds APF wil een bijdrage leveren aan het tegengaan van de negatieve effecten van klimaatverandering en het stimuleren van de energietransitie. Het is onze overtuiging dat dit op lange termijn bijdraagt aan het rendement van het pensioenfonds. Wij accepteren dat dit op korte termijn ten koste kan gaan van het rendement.
- ▶ Pensioenfonds APF stelt zich achter het Klimaatakkoord van Parijs om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5°C. APF wil hier binnen haar mogelijkheden als pensioenfonds haar bijdrage aan leveren. Het is belangrijk dat ondernemingen waarin wij beleggen voortgang maken op het terugdringen van de CO₂-uitstoot en met de energietransitie.

Om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 °C moet volgens het IPCC² de CO₂ uitstoot met 45% afnemen tot 2030 (t.o.v. 2010). Dit om netto nul uitstoot te bereiken in 2050.

Bovenstaande doelstellingen worden verder uitgewerkt in beleidsuitgangspunten voor de implementatie in paragrafen 3, 4 en 5 van dit duurzaam beleggen beleid. Paragraaf 6 gaat in op het monitoren van de uitvoering van het beleid en het afleggen van verantwoording over de uitvoering van het beleid.

Kader: PRI

In 2006 heeft een groot aantal institutionele beleggers samen met de Verenigde Naties de 'Principles for Responsible Investment' (PRI) opgesteld. Deze Principles zijn een verzameling vrijwillige 'best practice'-normen voor vermogensbezitters en vermogensbeheerders die in hun beleggingsproces rekening willen houden met milieu, maatschappij en goed bestuur. Wereldwijd hebben inmiddels meer dan 3000 pensioenfonds, vermogensbeheerders en intermediairs de PRI ondertekend. Pensioenfonds APF heeft de PRI ondertekend. Zij ziet de PRI als verbindend kader voor haar beleid en activiteiten op duurzaam beleggen en leeft deze principes actief na. De PRI vragen beleggers om activiteiten op zes terreinen, waarvan de belangrijkste zijn: integratie van ESG factoren in het beleggingsbeleid, actief aandeelhouderschap, samenwerking en rapportage.

3. Doelstelling 1: betere risicorendementsprofiel

Inzicht in ESG trends en risico's

Het is belangrijk de impact van ESG trends en risico's in de wereld op de beleggingsportefeuille inzichtelijk te hebben en waar mogelijk positieve kansen benutten. Als pensioenbelegger hebben wij te maken met uiteenlopende ESG risico's. De volgende risico's zien wij als meest relevant:

- risico's die met klimaatverandering, het verlies aan biodiversiteit, het gebruik van hulpbronnen, afval, vervuiling en ontbossing verband houden en leiden;

² IPCC is Intergovernmental Panel on Climate Change

- sociale risico's met name omtrent arbeidsomstandigheden, mensenrechten en sociale ongelijkheid;
- risico's omtrent goed ondernemingsbestuur, met name omtrent diversiteit, bestuursstructuur en beloning;
- risico's in verband met waardevermindering van activa als gevolg van veranderende regelgeving;
- reputatierisico's.

In de beleggingsportefeuille wordt aan de hand van een kwantitatieve analyse inzicht verkregen in ESG trends en risico's. Deze data wordt periodiek geanalyseerd met als doel inzicht te krijgen in de mogelijkheden tot bijsturing. Het bestuur stelt naar aanleiding van dit inzicht concrete doelen per beleggingscategorie, zie Bijlage 1.

In de ALM-studie en portefeuille constructiestudie worden materiële ESG scenario's doorgerekend en is grofweg inzichtelijk welke impact deze scenario's hebben op de lange termijn koersontwikkeling van de beleggingscategorieën en de totale beleggingsportefeuille. In het bijzonder wordt in de periodieke ALM-studie de scenario's voor de beleggingen op hoofdniveau als gevolg van klimaatverandering nagegaan en de impact die dat kan of moet hebben op de strategische asset allocatie en/of implementatie binnen beleggingsportefeuilles.

'Best in class' per beleggingscategorie

Pensioenfonds APF selecteert alleen investment managers die de PRI hebben ondertekend en die bovengemiddeld scoren op ESG prestaties. Pensioenfonds APF zorgt er voor dat de fiduciair manager, of een andere dienstverlener, alle managers en mandaten scoort op ESG. De managers moeten de ESG prestaties in de portefeuille aantoonbaar en concreet inzichtelijk hebben en meenemen in hun beleggingsbeslissingen. Daarnaast moet ESG verankerd zijn in de bedrijfsstrategie, in hun systemen, processen, risicomanagement en rapportages.

Engagement en stemmen (Betrokkenheidsbeleid)

Engagement wordt toegepast op de beleggingscategorieën aandelen en bedrijfsobligaties. Doel van proactieve engagement is om het beleid van Pensioenfonds APF uit te dragen door ondernemingen te informeren over hun relatieve ESG performance (t.o.v. peers en benchmark) en hen te stimuleren hun handelswijze met betrekking tot ESG te verbeteren. Ondernemingen wordt uitgelegd waarom Pensioenfonds APF juist wel of niet in ze belegt. Waar mogelijk werken wij samen met andere betrokken aandeelhouders. We zijn er van overtuigd zodoende betere beleggingsresultaten te genereren op langere termijn. Reactieve engagement is eveneens onderdeel van ons betrokkenheidsbeleid. Bij reactieve engagement gaat het om beleggingen in ondernemingen die in hun gedragingen en activiteiten ernstige incidenten en/of schendingen van het milieu en/of de samenleving veroorzaken. Indien reactieve engagement op gedrag niet succesvol is, kan worden overgegaan tot uitsluiting van de onderneming (zie hoofdstuk 4).

Aan bovenstaand engagementbeleid wordt mede invulling gegeven met het stembeleid. Wij zien stemmen als een belangrijk onderdeel van actief aandeelhouderschap. De verwachtingen van de ondernemingen waarin wordt belegd en de uitvoering van ons stembeleid, vloeien voort uit de Nederlandse Corporate Governance Code en de OESO en ICGN (International Corporate Governance Network) principes van goed ondernemingsbestuur. Ons stemmen omtrent sociale en milieuvraagstukken is gebaseerd op de OESO richtlijnen voor multinational ondernemingen en de VN mensenrechten richtlijn (zie kader). Regionaal wordt rekening gehouden met lokale wet- en regelgeving, mede gebaseerd op diverse lokale/regionale Stewardship codes. Indien tegen aanbevelingen van het bestuur van ondernemingen wordt gestemd, dan wordt hierover na afloop van de aandeelhoudersvergadering een uitgebreide toelichting naar het bestuur van deze ondernemingen gestuurd.

Pensioenfonds APF is juridisch eigenaar van de aandelen in de portefeuille. Pensioenfonds APF leent aandelen uit. Dit genereert financiële meerwaarde. Het betekent evenwel dat in die situaties het fonds geen gebruik kan maken van haar stemrecht. In bijzondere situaties van overnames of anderszijds kan het fonds haar aandelen terugvragen zodat zij op desbetreffende aandeelhoudersvergadering haar stemrecht kan uitoefenen. Wij hebben een externe ESG dienstverlener aangesteld om namens Pensioenfonds APF het engagement en het stembeleid uit te voeren. In de meeste gevallen zullen wij het stemadvies van deze dienstverlener volgen, maar dat hoeft niet. Wij volgen de ontwikkelingen en

resultaten van het engagement op kwartaalbasis, via rapportages van onze dienstverlener. Ook worden wij op kwartaalbasis via rapportages geïnformeerd over de uitgebrachte stemmen.

4. Doelstelling 2a: voorkomen en mitigeren van negatieve impact op de wereld

Pensioenfonds APF wil via haar beleggingen niet betrokken zijn bij ondernemingen die significante negatieve impact op de wereld (kunnen) hebben (zogenaamde IMVB factoren). Waar door middel van engagement die negatieve impact gemitigeerd of voorkomen kan worden, heeft dat onze voorkeur.

Uitsluitingen

Voor sommige producten en activiteiten zien wij hiertoe geen mogelijkheid en gaan wij over tot directe uitsluiting van ondernemingen. Dit betreft ondernemingen die:

- ▶ betrokken zijn bij de volgende controversiële wapens. Controversiële wapens worden uitgesloten vanwege hun disproportionele impact op burgers en de ethische bezwaren die eraan verbonden zijn:

Wettelijk verboden:

- Chemische wapens; wapens die gebaseerd zijn op giftige chemische stoffen die bedoeld zijn om ernstig letsel of de dood te veroorzaken.
- Biologische wapens; wapens die gebruikmaken van ziekteverwekkers of biologische agentia.
- Clusterbommen; wapens die bestaan uit meerdere kleinere bommen die een groot gebied bestrijken en vaak onontplofte sub munitie achterlaten.
- Antipersoonsmijnen; Landmijnen die ontworpen zijn om te ontploffen bij contact met een persoon.

Ook uitgesloten vanuit APF:

- Witte fosfor; wapens die witte fosfor gebruiken voor brand of rook, omstreden vanwege het gebruik tegen burgers.
- Verarmd uranium wordt gebruikt in pantserdoorborende munitie, omdat het door zijn dichtheid en zelfslipende eigenschappen effectief is tegen tanks en bepantsering
- Kernwapens zijn explosieve wapens die hun vernietigende kracht ontleen aan nucleaire reacties. Deze reacties kunnen plaatsvinden via splijting (fissie), fusie, of een combinatie van beide. Kernwapens behoren tot de meest krachtige en destructieve wapens die ooit door de mens zijn ontwikkeld.
- ▶ meer dan 50% van hun omzet realiseren uit de productie en verkoop van tabak en tabak-gerelateerde producten. Dit betekent het uitsluiten van:
 1. Tabaksfabrikanten die tabaksproducten produceren, zoals sigaretten, e-sigaretten, vapes, sigaren, shag, pijptabak en snus.
 2. Toeleveranciers in de productieketen. Ondernemingen die grondstoffen leveren voor de tabaksindustrie, zoals tabaksplantages en fabrikanten van filters, papier, en aroma's en producenten van machines die specifiek worden gebruikt voor de vervaardiging van tabaksproducten.
 3. Bedrijven in de distributie en verkoop van tabak gerelateerde producten (supermarkten en groothandelsbedrijven).
- ▶ structureel de normen van het VN Global Compact schenden, zoals mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Dit als is vastgesteld dat 2 jaar engagement niet het gewenste resultaat oplevert (*reactieve engagement*).
- ▶ sterk vervuילend zijn door fossiele brandstoffen. Dit zijn bedrijven die met een omzetgrens van 5% actief zijn in kolen (steenkol en bruinkool), teerzanden, schalie- en arctische olie en -gas.

In ons landenbeleid worden staatsobligaties uitgesloten van landen:

- ▶ waartegen een bindend wapenembargo van de Europese Unie of Verenigde Naties is uitgevaardigd.
- ▶ die als extreem slecht worden beoordeeld op het gebied mensenrechten, arbeidsnormen en corruptie.

Vanuit een algemeen governance perspectief beleggen wij niet in financiële waarden van Akzo Nobel, Nouryon en dochterondernemingen. Bij een passieve aandelenbelegging of belegging via een beleggingsinstelling kan het voorkomen dat aandelen van deze ondernemingen wel onderdeel vormen van de portefeuille. Wij ondernemen in een dergelijk geval geen enkele actie op desbetreffende positie.

Reactieve engagement

Bij reactieve engagement gaat het om beleggingen in ondernemingen die in hun gedragingen en activiteiten ernstige incidenten en/of schendingen van het milieu en/of de samenleving veroorzaken. Indien reactieve engagement op gedrag niet succesvol is, kan worden overgegaan tot uitsluiting van de onderneming. Pensioenfonds APF besteedt het onderzoek naar en de engagement op deze gedragingen uit. Voor de beursgenoteerde aandelen- en bedrijfsobligaties doet onze ESG uitvoerder passend onderzoek ('due diligence') naar ondernemingen die mogelijke en daadwerkelijke negatieve impact hebben op samenleving en/of milieu conform de VN richtlijnen voor mensenrechten (UNGP) en de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Pensioenfonds APF hanteert daarnaast Global Compact Code van de VN. Ondernemingen worden geprioriteerd voor engagement op basis van de meest ernstige negatieve impact(s) op samenleving en/of milieu voor de thema's benoemd in de UNGP- en OESO-richtlijnen. De ernst van deze impact wordt bepaald aan de hand van schaal, reikwijdte en mate van onomkeerbaarheid. Doel van de engagement is dat de desbetreffende ondernemingen de (mogelijk) negatieve impact die zij veroorzaken op derden beëindigt, waar relevant herstel en/of verhaal biedt voor benadeelden, en voldoende maatregelen neemt om toekomstige incidenten te voorkomen. Indien de reactieve engagement binnen een vastgestelde termijn onvoldoende progressie laat zien, besluit het bestuur deze onderneming uit te sluiten.

5. Doelstelling 2b: stimuleren van en beleggen met positieve impact op de wereld

Pensioenfonds APF belegt meer in de 'leaders' op ESG factoren, ondernemingen die duurzame oplossingen bieden, en wij doen aan proactieve engagement gericht op het genereren van positieve impact op de zogenoemde Sustainable Development Goals. Deze Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties zijn zeventien doelen om de wereld beter te maken in 2030. Ze zijn een mondiaal kompas voor uitdagingen als armoede, ongelijkheid en klimaatverandering. Pensioenfonds APF hanteert de SDG's als referentiekader voor het vaststellen van de duurzaam beleggen doelen en benchmarks voor de portefeuillemanagers. Onderstaand figuur (bron: Stockholm Resilience Institute) geeft een weergave van de 17 SDG's opgedeeld naar het ecologisch, sociaal en economisch systeem.

Voor sommige mandaten stellen we impactdoelen. De manager selecteert aandelen van bedrijven die uitblinken in ESG-factoren. Dit resulteert in een 7% hogere ESG-score, 50% minder CO2-uitstoot (ten opzichte van de MSCI World Index) en extra aandacht voor SDG's via engagement.

6. Monitoring van het beleid

Wij houden bij de selectie van (nieuwe) beleggingsfondsen en mandaten en verdere uitbesteding integraal rekening met de wijze waarop de beheerder financiële en niet-financiële prestaties en risico's meeneemt, ESG meeweegt en hoe het stem- en dialoogbeleid is ingevuld. Dit is bij beleggingsfondsen vaak onderdeel van de prospectus of het duurzaam/verantwoord beleggen beleid van de externe manager. Bij mandaten zullen hier separate afspraken over worden gemaakt als onderdeel van de overeenkomst met de vermogensbeheerder.

De door ons aangestelde vermogensbeheerders monitoren wij elk jaar op de vierhoek van ons beleggingsbeleid (rendement, risico, duurzaamheid en kosten). In de periodieke evaluatie beoordelen wij de behaalde rendementen (absoluut en ten opzichte van de benchmark), het risicomanagement, de prestaties op gebied van duurzaam beleggen, de kosten, de beleggingsstijl en andere relevante factoren over de bijpassende horizon van die beleggingsstrategie. Ieder kwartaal ontvangen wij een rapportage. Indien er op basis van actuele ontwikkelingen bij de vermogensbeheerder aanleiding is voor tussentijdse evaluatie, dan zullen wij dit doen. De individuele contracten met de vermogensbeheerders hebben een onbepaalde looptijd en kunnen te allen tijde met inachtneming van de overeengekomen termijn worden opgezegd.

Periodiek zullen we nagaan of het huidige beleid duurzaam beleggen van Pensioenfonds APF nog steeds passend is bij de strategische doelstellingen en de investment beliefs en wordt nagegaan of de ESG doelstelling(en) worden gehaald. De uitvoering van het beleid duurzaam beleggen wordt actief gemonitord en besproken in het bestuur.

7. Communicatie en verantwoording

Pensioenfonds APF communiceert langs verschillende kanalen over haar activiteiten op het gebied van duurzaam beleggen en de resultaten ervan.

Op de website van Pensioenfonds APF staat:

- ▶ het beleid duurzaam beleggen (inclusief Betrokkenheidsbeleid) van Pensioenfonds APF;
- ▶ de Verklaring inzake de beleggingsbeginselen;
- ▶ rapportage op kwartaal- en op jaarbasis over de engagement activiteiten en het stemgedrag van het pensioenfonds;
- ▶ de uitsluitingenlijst ondernemingen en staatsobligaties;
- ▶ Een toelichting op nieuwe wetgeving van toepassing op pensioenfondsen, zoals de EU taxonomie;
- ▶ SFDR documentatie.

In de pensioen 1-2-3 en in de nieuwsbrief van het pensioenfonds wordt periodiek een rubriek gewijd aan het beleid duurzaam beleggen van Pensioenfonds APF.

In het jaarverslag van het Pensioenfonds APF wordt uitgebreid gerapporteerd over de resultaten van het beleid duurzaam beleggen, waaronder de ESG integratie en engagement resultaten. Een korte samenvatting daarvan wordt in het verkorte jaarverslag opgenomen.

Pensioenfonds APF participeert ook in onderzoeken door externen naar het duurzaam beleggen. Wij doen mee in de jaarlijkse enquête van de UN PRI en de VBDO. De uitkomsten daarvan helpen ons in de monitoring (van de uitvoering) van het beleid duurzaam beleggen, en leiden waar nodig tot aanscherpingen. Het helpt ook in de externe communicatie en vergelijkbaarheid met andere pensioenfondsen.